

STANDARDE CEDO ÎN CAUZELE DE VIOLENȚĂ DOMESTICĂ ȘI VIOLENȚĂ SEXUALĂ

Mihaela Carmen GHIRCA-BOGDAN

Jurist, asociația GRADO

Noiembrie 2022

Note:

1. Acest document reprezintă o analiză a jurisprudenței CEDO relevante în materie de violență domestică și violență sexuală, cu trimiteri la cauzele cele mai importante pronunțate de Curte în aceste domenii și articolele din Convenția Europeană a Drepturilor Omului cel mai des invocate. Documentul nu cuprinde o listă exhaustivă a cauzelor CEDO relevante sau a tuturor situațiilor de fapt analizate de Curte în aceste domenii, ci își propune să reliefeze modul de analiză a Curții și drepturile garantate.
2. La redactarea acestui document au fost avute în vedere resursele menționate la sfârșitul documentului în sancțiunea "Resurse".
3. Documentul a fost conceput și redactat în cadrul proiectului VioGen – RoJust, proiect care vizează îmbunătățirea măsurilor de protecție împotriva violenței domestice și a violenței de gen prin consolidarea capacității autorităților române de asigurare a implementării adecvate a cadrului legislativ privind protecția și nediscriminarea victimelor.
4. Proiectul "VioGen – RoJust" este implementat de Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, în calitate de Promotor al proiectului, în parteneriat cu: Centrul FILIA, Asociația TRANSCENA, Asociația ANAIS și Asociația GRADO. Proiectul beneficiază de un grant în valoare de aproximativ 732 de mii de euro oferit de Islanda, Liechtenstein și Norvegia prin Granturile SEE în cadrul Programului Dezvoltare Locală, administrat de Fondul Român de Dezvoltare Socială. Conținutul acestui document nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Granturilor SEE. Informații suplimentare cu privire la proiect se pot găsi pe site-urile www.eegrants.ro și www.frds.ro.

Promotor proiect:

AGENȚIA NAȚIONALĂ
PENTRU EGALITATEA DE ȘANSE
ÎNȚRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI

Parteneri proiect:

CUPRINS

I.	INTRODUCERE	4
II.	VIOLENȚA DOMESTICĂ.....	4
II.1	ARTICOLUL 2 CEDO – DREPTUL LA VIAȚĂ	4
A.	Obligații substanțiale ale statului.....	4
A.1.	Reguli generale – scurtă trecere în revistă	4
A.2.	Aplicare în cauzele de violență domestică	5
A.3.	Exemple din jurisprudența CEDO:	6
B.	Obligații procedurale ale statului.....	8
B.1.	Reguli generale – scurtă trecere în revistă	8
B.2.	Aplicare în cauzele de violență domestică.....	9
B.3.	Exemple din jurisprudența CEDO.....	9
II.2.	ARTICOLUL 3 CEDO – INTERZICEREA TORTURII ȘI A TRATAMENTELOR INUMANE ȘI DEGRADANTE ..	10
A.	Reguli generale în privința obligațiilor substanțiale și procedurale – scurtă trecere în revistă	10
B.	Obligații substanțiale ale statului în materie de violență domestică.....	11
	Exemple din jurisprudența CEDO.....	11
C.	Obligații procedurale ale statului în cauzele de violență domestică	12
	Exemple din jurisprudența CEDO.....	12
II.3.	ARTICOLUL 14 – DISCRIMINARE A FEMEILOR VICTIME A VIOLENȚEI DOMESTICE – DISCRIMINARE DE GEN	13
III.	CAUZE COMUNICATE GUVERNULUI ROMÂNIEI ÎN MATERIE DE VIOLENȚĂ DOMESTICĂ	14
A.	Cauza Corina Florența Popescu c. României, nr. 36049/21, comunicată la data de 25 martie 2022 14	
B.	Cauza Valerica Cionca c. României, nr. 22331/20 comunicată la data de 28 ianuarie 2022	15
IV.	VIOLENȚA SEXUALĂ.....	15
A.	Reguli generale și articole din convenție relevante	15
B.	Obligații substanțiale ale statului în cauzele de violență sexuală.....	16
	Exemple din jurisprudență.....	18
C.	Obligații procedurale ale statului în cauzele de violență sexuală.....	19
V.	CAUZE COMUNICATE GUVERNULUI ROMÂNIEI ÎN MATERIE DE VIOLENȚĂ SEXUALĂ	19
A.	Cauza M.Ș.D. c. ROMÂNIEI, nr. 28935/21, comunicată Guvernului României la data de 8 iulie 2022	19
B.	Cauza S.M. c. ROMÂNIEI, nr. 58000/19, comunicată Guvernului României la data de 8 aprilie 2022	20

C.	Cauza A.R. c. ROMÂNIEI, nr. 38799/20, comunicată Guvernului României la data de 22 august 2022	21
VI.	RESURSE	22
VII.	Caz practic - KURT c. AUSTRIEI	23

I. INTRODUCERE

Rolul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) nu este doar acela de a soluționa cauzele individuale ale reclamantilor, ci acestea au și un rol general de a explica și dezvolta regulile înscrise în Convenția europeană a Drepturilor Omului (CvEDO). În acest fel, jurisprudența contribuie la respectarea de către Statele membre a obligațiilor pe care și le-au asumat prin ratificarea Convenției, aceasta având ca misiune și impunerea unor standarde generale de protecție a drepturilor omului și de extindere drepturilor omului în întreaga comunitate a statelor membre (de exemplu, JERONOVICS c. Letoniei, cauza nr. 44898/10 par. 109 și RANTSEV c. CIPRULUI și RUSIEI, nr. 25965/04, par. 197). În viziunea CEDO, rolul Convenției este acela de "Instrument constituțional al ordinii publice europene" în privința drepturilor omului (N.D. și N.T. c. Spaniei, cauzele nr. 8675/15 și 8697/15, par. 110).

Așadar, jurisprudența CEDO împotriva altor State membre ale Consiliului Europei impune obligații și cu privire la alte state, din perspectiva drepturilor și garanțiilor pe care Curtea le extrage din analiza cauzelor individuale.

II. VIOLENȚA DOMESTICĂ

II.1 ARTICOLUL 2 CEDO – DREPTUL LA VIAȚĂ

1. *Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal când infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.*

2. *Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță :*

- a. *pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale ;*
- b. *pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deținute ;*
- c. *pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.*

A. Obligații substanțiale ale statului

A.1. Reguli generale – scurtă trecere în revistă

Obligația generală de a proteja dreptul la viață prin lege.

Interdicția de a priva de viață pe cineva în mod intenționat. Atenție: la momentul redactării art. 2 din Convenție pedeapsa cu moartea nu era contrară standardelor internaționale, însă între timp standardele au evoluat în sensul unei aboliri totale a pedepsei cu moartea (Protocolul nr. 6 la CvEDO).

Articolul 2 poate fi aplicabil și în situațiile în care persoana nu a decedat, dacă viața persoanei a fost pusă, în mod real, în pericol: Aplicabilitatea se va analiza în funcție de natura și gravitatea rănilor produse.

Articolul 2 din CEDO cere Statelor membre și să ia toate măsurile necesare pentru a proteja viața celor aflați sub jurisdicția sa. Această îndatorire se regăsește în jurisprudență sub termenul de obligații pozitive ale Statelor și presupune **i)** obligația de a avea prevederi legale în acest sens și **ii)** obligația de a lua măsuri

operaționale preventive. Cu toate acestea, CEDO a subliniat în mai multe cauze că articolul 2 din Convenție nu poate fi interpretat în sensul garantării fiecărui individ un nivel absolut de siguranță.

Articolul 2 impune statelor obligația de a avea legislație penală efectivă care să împiedice comiterea unor infracțiuni împotriva persoanelor, precum și mecanisme de punere în aplicare a legii care să prevină, înlătore și pedepsească încălcarea legii penale (KONTROVÁ c. SLOVACIEI, cauza nr. 7510/04). Cu toate acestea, obligația pozitivă a statului nu poate fi interpretată în sensul impunerii unei obligații imposibile sau disproportionale (KONTROVA C. SLOVACIEI, cauza nr. 7510/04, par. 50), având în vedere dificultățile privind reglementarea societăților moderne. Pentru a determina dacă obligația pozitivă a autorităților intră în joc, trebuie ca: **1)** autoritățile să fi știut sau să fi trebuit să știe la momentul respectiv despre **2)** existența unui risc real și imediat la adresa vieții unei persoane din partea unei alte persoane **3)** și să nu fi au reușit/să fi eșuat în a lua măsurile pe care le aveau la îndemână, în mod rezonabil, pentru a evita ca acel risc să se producă (OPUZ c. TURCIEI, cauza nr. 33401/02 par. 129).

A.2. Aplicare în cauzele de violență domestică

Problema violenței domestice -care poate lua diverse forme, de la violență fizică la sexuală, economică, emoțională sau verbală – depășește situația unui caz individual. Aceasta este o problemă generală care afectează toate statele membre și care nu apare întotdeauna în sfera publică deoarece are loc în sfera privată și afectează diverși membri ai familiei, deși marea majoritate a victimelor sunt femei (KURT c. AUSTRIEI, Mare Cameră, cauza nr. 62903/15, par. 161, VOLODINA v. RUSIA, cauza nr. 41261/17, par. 71).

Obligațiile pozitive ale Statului în materie de violență domestică sunt expuse în detaliu în cauza de Mare Cameră KURT c. AUSTRIEI (nr. 62903/15, par. 161-190), pronunțată de CEDO la data de 15 iunie 2021. Aceste reguli se completează cu cele din cauzele TALPIS c. ITALIEI (nr. 41237/14), Y și alții c. BULGARIEI, cauza nr. 9077/18, LANDI c. ITALIEI (nr. 10929/19).

CEDO stabilește că regulile privind "existența unui risc real și imediat la adresa vieții" trebuie să fie adaptate în contextul particular al violenței domestice, fiind necesar a fi **luate în calcul riscul de recidivă a violențelor și caracterul succesiv al episoadelor de violență**. Luarea în calcul a contextului specific și dinamicii violenței domestice presupune următoarele:

1. *Statul trebuie să răspundă imediat cazurilor de violență domestică*

- Lipsa reacției imediate din partea Statului la reclamații/plângeri privind violența domestică conduce la ineficacitatea ei și la crearea unei situații de nepedepsire și riscul repetării actelor de violență
- Atunci când au de-a face cu cazuri de violență domestică, CEDO cere ca Statul să dea dovadă de o diligență specială.

2. *Obligații privind analiza de risc*

- Analiza de risc trebuie să fie **autonomă, proactivă și cuprinzătoare**.
- Termenii "autonom" și "proactiv" se referă la cerința ca autoritățile să nu se bazeze strict pe percepția victimei asupra riscului, ci să o completeze cu propria analiză. Astfel, știind situația psihologică excepțională în care se regăsesc victimele violenței domestice, ține de obligația autorităților care examinează cauza să pună întrebările relevante cu scopul de a obține toate informațiile relevante, inclusiv prin cooperarea cu alte autorități.
- Nicio analiză de risc sau decizie cu privire la măsurile care trebuie luate nu trebuie să se bazeze doar pe declarațiile victimei.

- Declarațiile victimei constituie o bază de pornire, însă acestea nu elimină obligația autorităților de a aduna și de a analiza ele însele faptele de violență domestică.
- Caracterul cuprinzător al analizei de risc se referă la utilizarea unor liste de verificare standardizate care indică factori de risc specifici și care au fost dezvoltate pe baza unor analize criminologice profunde și a unor bune practici în materie de violență domestică, împreună cu analiza autorităților însărcinate cu implementarea legislației privind violența domestică.
- Formarea autorităților însărcinate cu implementarea este importantă.
- Analiza de risc trebuie să ia în calcul toate potențialele victime (directe sau indirecte), iar nivelul de risc poate fi diferit pentru fiecare dintre aceste victime.
- În cauzele de violență domestică ciclicitatea este o regulă, adeseori cu creșterea în intensitate și pericol odată cu trecerea timpului. Așadar pericolul imediat se referă la orice situație de violență domestică în care riscul de a face rău este iminent sau s-a materializat deja și riscă să se întâmple din nou. Aceste date disponibile despre manifestările violenței domestice trebuie să fie luate în calcul de autorități, chiar și după emiterea OP/OPP.

3. *Obligații privind măsurile operaționale*

- Odată ce autoritățile au stabilit că există un risc real și imediat la adresa vieții unuia sau mai multor persoane, au obligația pozitivă de a lua măsuri operaționale rapide care să prevină și să protejeze împotriva riscului.
- Legea trebuie să dea autorităților un număr suficient de măsuri din care să aleagă.
- Trebuie să existe o coordonare între diversele servicii/autorități ceea ce include schimbul de informații rapid între diverșii actori (protecția copilului, școlii).
- Ca o măsură preventivă, CEDO consideră că programele de terapie/tratament pentru agresori sunt de dorit (programe care îi învață pe agresorii domestici cum să se comporte într-un mod non-violent).
- Atunci când iau măsuri, autoritățile trebuie să țină cont de diversele interese contrare, respectiv dreptul victimei la respectarea vieții și integrității sale fizice și asigurarea respectării altor drepturi ale agresorilor (art. 5 și 8 din CvEDO). Natura și gravitatea riscului ce derivă din analiza de risc vor fi întotdeauna extrem de importante în punerea în balanță a intereselor divergente.

A.3. Exemple din jurisprudența CEDO:

Autoritățile au știut sau ar fi trebuit să știe despre riscul la adresa vieții unei persoane?

- Violențe repetate ale soțului asupra mamei soției și soției – loviri care au cauzat vătămări grave, accidentarea intenționată cu mașina, amenințări cu moartea, hărțuire – anchetele penale deschise fiind ulterior închise ca urmare a retragerii plângerilor penale sau finalizate cu amenzi. Deși autoritățile (poliție și parchet) știau despre violențele domestice atât asupra mamei, cât și asupra soției și au fost informate de către mamă cu privire la amenințările cu moartea, faptele fiind suficient de grave încât să atragă aplicarea unor măsuri preventive. Așadar, având în vedere istoricul de violență domestică dinainte de uciderea mamei, se poate concluziona că autoritățile ar fi putut să prevadă că riscul ca mama să fie ucisă (OPUZ c. TURCIEI, cauza nr. 33401/02 par. 136).
- Evaluare a riscului autonomă, proactivă și exhaustivă din partea poliției, cu luarea în calcul a contextului particular al cauzelor de violență domestică și lipsa măsurilor din partea procurorilor

care aveau obligația de a analiza propunerile poliției. Lipsa unei intervenții active din partea autorităților și neluarea în calcul a dinamicii violenței domestice de către parchet - LANDI c. ITALIEI, nr. 10929/19.

- OP și OPP emise, informații din partea victimei privind deținerea de către agresor a unei arme, atitudine violentă, nervoasă și obsesivă la adresa soției – doar pe baza acestor date, poliția trebuia să știe despre riscul asupra vieții reclamantei (Y și alții c. BULGARIEI, cauza nr. 9077/18, par. 105).
- Lipsa analizei privind riscul asupra vieții victimei într-o manieră autonomă, proactivă și cuprinzătoare deoarece nu au fost luați în calcul factori declanșatori ai violenței cum sunt: dependența de alcool, gelozia patologică, percepția victimei asupra riscului real, clasificând incidentele ca "altercație minoră în familie" (cauza TKHELIDZE c. GEORGIEI, cauza nr. 33056/17).
- Lipsa informării autorităților cu privire la violența domestică, anterior atacului din partea soțului. Autoritățile nu știau, deci nici nu aveau obligația de a lua măsuri (cauza TERSHANA v. ALBANIEI, nr. 48756/14, par. 151).

Existența unui risc real și imediat la adresa vieții unei persoane

- Uciderea fiului reclamantei și tentativei de omor comise asupra sa. CEDO a constatat în special că, omițând să ia măsuri prompte cu privire la plângerea formulată de reclamantă, autoritățile italiene au făcut ca plângerea să fie lipsită de orice efect, creând o situație de impunitate care a favorizat reapariția actelor de violență ce au condus ulterior la comiterea tentativei de omor asupra reclamantei și la decesul fiului acesteia. În speță, reclamanta a fost audiată după 7 luni de la data formulării plângerii, nu s-a emis ordin de protecție, iar reclamanta era hărțuită telefonic de către soț, în timp ce locuia într-un adăpost pentru victimele violenței domestice. Autoritățile din Italia au intervenit de 2 ori în noaptea în care s-a întâmplat tragedia și puteau să verifice în timp real istoricul agresorului deci, autoritățile ar fi trebuit să știe că acesta reprezenta un risc real la adresa vieții reclamantei (TALPIS c. ITALIEI, cauza nr. 4123714).
- Lipsa totală a unei analize cu privire la comportamentul pretinsului agresor, în ciuda plângerilor depuse de către soție. Autoritățile s-au concentrat doar pe anchetarea penală a acestuia, fără să acorde nicio importanță contextului de violență domestică și dinamicii acestui fenomen. Chiar fiind informați de victimă despre faptul că acesta deținea o armă, poliția și parchetul nu au făcut nicio verificare în acest sens (dacă deține sau nu licență de utilizare a armelor el sau persoanele juridice care au legătură cu el). Poliția nu a acordat nicio atenție amenințărilor cu moartea reclamate de victimă care, împreună cu incidentul referitor la tăierea anvelopelor mașinii victimei ar fi putut atenționa autoritățile cu privire la riscurile viitoare. Amenințările cu moartea trebuie să fie întotdeauna luate în considerare în contextul violenței domestice. Nu au fost adunate nici un fel de alte probe, înafara declarațiilor victimei, iar aceste lipsuri nu au fost remediate nici de către parchet (Y și alții c. BULGARIEI, cauza nr. 9077/18, par. 98-104).

Autoritățile au luat măsuri imediate pentru a evita riscul? Autoritățile au luat măsurile preventive adecvate, date fiind circumstanțele?

- Ce înseamnă "imediat"- din momentul în care le este adusă la cunoștință situația de violență domestică (Y și alții c. BULGARIEI, cauza nr. 9077/18, par.90, TALPIS c. ITALIEI (nr. 41237/14 par. 111).
- Obligațiile statului de a continua ancheta în cazul în care sunt retrase plângerile penale pentru violență domestică:
 - Analiza făcută prima dată în cauza OPUZ c. TURCIEI (cauza nr. 33401/02): cu cât infracțiunea în cauză este mai serioasă sau riscul de repetare a faptelor mai mare, cu atât

este mai necesar ca autoritățile să continue ancheta cu privire la plângerile penale depuse, chiar în situația în care victimele își retrag plângerea.

- Cauza LANDI c. ITALIEI (nr. 10929/19) – parchetul a clasat plângerea reclamantei, fără efectuarea niciunui act de anchetă și fără ca reclamanta sau membrii familiei sale să fie audiați, doar bazându-se pe retragerea plângerii reclamantei și fără a lua în calcul că nu fusese un singur episod de violență, ci reclamanta era amenințată încontinuu și fusese și victima violenței fizice. CEDO a considerat că ar fi trebuit să fie efectuată o anchetă aprofundată.
- Lipsa unor măsuri – preventive (reținere/arestare), ordin de protecție, alte măsuri restrictive prevăzute de lege – deși autoritățile aveau date privind amenințările verbale, cu cuțitul sau cu o armă, hărțuirea. Lipsa oricărei analize a autorităților cu privire la riscul acestor amenințări asupra vieții mamei reclamantei (OPUZ c. TURCIEI; cauza nr. 33401/02).
- Y și alții c. BULGARIEI, cauza nr. 9077/18, par. 91-97 și par. 106-110 - în cele 9 luni dinaintea împruscării sale de către soț, reclamanta a făcut 4 plângeri scrise la poliție și parchet (ultima depusă cu aproximativ 3 ore înainte de a fi împruscată) și a dat mai multe telefoane la numerele de urgență. S-au emis atât OPP, cât și OP. OPP a fost transmis după 3, 7 și 10 zile de către instanța poliției și, mai important decât aceste întârzieri, poliția din Sofia, competentă să pună în aplicare respectivul OPP nu a luat nicio măsură. În plus, OPul nu a fost nici măcar adus la cunoștința poliției și oricum a rămas fără nici un efect. Niciuneia dintre plângerile formulate cu o zi sau chiar 3 ore înainte de uciderea ei nu i s-a dat curs. Mai multe măsuri ar fi putut fi luate:
 - Reținerea armei
 - Arestarea agresorului pentru încălcarea OP/OPP și inițierea unei proceduri penale ca urmare a nerespectării
 - Plasarea agresorului sub protecția poliției (posibilitate prevăzută în dreptul intern).
- Deși cadrul legislativ intern prevedea posibilitatea emiterii unui OPP/OP sau izolarea agresorului într-un centru de reabilitare (alcoolic), aceste măsuri nu au fost luate în considerare de autorități. (cauza TKHELIDZE c. GEORGIEI, cauza nr. 33056/17, par. 55).

B. Obligații procedurale ale statului

B.1. Reguli generale – scurtă trecere în revistă

Obligațiile procedurale ale statului au fost formulate mai întâi în contextul folosirii forței de către agenții ai Statului, CEDO considerând că obligația de a se abține de a priva de viață pe cineva în mod arbitrar ar fi inefectivă în practică dacă nu ar exista o procedură care să analizeze, ancheteze legalitatea utilizării forței de către agenții ai statului.

Dezvoltând această obligație procedurală, CEDO a aplicat-o inclusiv în situațiile în care viața unei persoane a fost pusă în pericol, persoana a decedat sau a dispărut în condiții de violență sau circumstanțe suspecte, indiferent dacă presupușii responsabili sunt agenți ai statului sau persoane private.

Scopul esențial al anchetei este acela de a se asigura că legislația internă privind protejarea vieții a fost respectată. Autoritățile trebuie să ancheteze din oficiu de îndată ce informația cu privire la decesul cuiva în condiții suspecte sau punerea în pericol a vieții cuiva le-a fost adusă la cunoștință.

Decizia cu privire la eficacitatea unei anchete depinde de circumstanțele cauzei și nu poate fi redusă la o listă de verificare, însă sunt anumite standarde stabilite de către CEDO (sunt luate în calcul durata anchetei raportat la complexitatea cauzei, perioadele de inactivitate, probele administrate sau care ar fi trebuit administrate etc.)

B.2. Aplicare în cauzele de violență domestică

Obligația de ancheta ulterioară săvârșirii faptelor cu privire la inacțiunea autorităților ca urmare a plângerilor de violență domestică și tragerea lor la răspundere

- Nu este nevoie în toate cazurile de anchetă penală, poate fi și un alt tip de anchetă (cauza KOTILAINEN și alții c. FINLANDEI, cauza nr. 62439/12 par. 91)
- Cu toate acestea, în anumite circumstanțe excepționale, doar o anchetă penală ar putea să răspundă cerințelor unei anchete efective: când viața unei persoane a fost luată sau pusă în pericol din pricina conduitei unei autorități care nu constituie o eroare de judecată sau nepăsare (ZINATULLIN c. RUSIEI; cauza nr. 10551/10, par. 33). Acest lucru înseamnă că autoritățile în discuție, realizând consecințele posibile și cu nerespectarea posibilităților pe care dreptul intern le pune la îndemâna lor – au eșuat în a lua măsurile necesare și suficiente pentru a evita riscul.
- Stabilirea, din punct de vedere material/substanțial de către CEDO a faptului că decesul a avut loc ca urmare a inactivității autorităților responsabile cu punerea în aplicare a legii și deci a faptului că acestea știau sau ar fi trebuit să știe riscul cu privire la viața victimei, conduce Curtea la a considera că neglijența nu e datorată unei erori (cauza TKHELIDZE c. GEORGIEI, cauza nr. 33056/17, par. 60). Lipsa unei anchete penale în aceste situații poate conduce la încălcarea laturii procedurale a articolului 2.

Obligația unei anchete efective din partea Statului atunci când există motive de a crede că o persoană a suferit leziuni care i-au pus în pericol viața în circumstanțe suspecte.

- Ancheta trebuie să fie capabilă să (de natură să) stabilească cauza leziunilor și să identifice persoanele responsabile cu scopul de a-i trage la răspundere (MUSTAFA TUNC și FECIRE TUNC c. TURCIEI; cauza 24014/05, par. 172).
- Atunci când există informații cu privire la posibilitatea ca violențele să fie făcute în cadrul unei violențe domestice, o diligență specială este cerută din partea autorităților (VOLODINA c. RUSIEI, cererea nr. 41261/17 par. 92).
- Există o cerință de rapiditate în anchetă, aceasta fiind considerată esențială în menținerea încrederii publice cu privire la aplicarea legii și toleranța autorităților cu privire la acțiuni contrare legii.
- Familia victimei (decedate) trebuie să aibă acces la anchetată în vederea garantării drepturilor lor legitime.

B.3. Exemple din jurisprudența CEDO

- Cauza TKHELIDZE c. GEORGIEI, cauza nr. 33056/17 – în ciuda plângerilor penale depuse pentru a ancheta autoritățile responsabile nu au fost primite informații din dosarul de anchetă de către reclamantă, procurorul a confirmat primirea corespondenței acesteia după 2 ani și nu au fost luate nici măcar măsuri disciplinare. În plus, polițiștii nu au beneficiat de formare cu privire la violența domestică și modalitatea în care ar trebui să răspundă acesteia. Cauză similară A și B c. GEORGIEI (nr. 73975/16, par. 43-46).

- Cauza TERSHANA v. ALBANIEI, nr. 48756/14 – atac cu acid asupra victimei și lipsa unei anchete efective din partea autorităților. CEDO a ținut cont, în analiză, de rapoartele naționale și internaționale cu privire la fenomenul foarte răspândit al violenței domestice în Albania. În ancheta efectuată au lipsit: determinarea substanței folosite pentru atac (expertiză chimică, toxicologică a recipientului sau hainelor victimei), informarea victimei cu privire la procedură a lipsit cu desăvârșire, fiind în imposibilitate de a primi despăgubiri sau de a contesta actele din dosar. Nimeni nu a fost identificat ca autor al atacului și cauza a fost clasată.
- Cauza BRANKO TOMAŠIĆ și ALȚII OTHERS c. CROAȚIEI, nr. 46598/06 – uciderea mamei și a copilului de către soț/tată și sinuciderea lui, ulterior eliberării din închisoare unde fusese închis ca urmare a amenințărilor cu moartea. CEDO a constatat deficiențe în sistemul național de protecție a vieții persoanelor față de criminalii periculoși identificați ca atare de către autorități (persoană căreia i s-a recomandat tratament psihiatric și care a fost deținută ca urmare a amenințărilor cu moartea la adresa soției și copilului), inclusiv în ceea ce privește sistemul legislativ și mecanismele pe care autoritățile le au la dispoziție. Din aceste constatări cu privire la dreptul material/substanțial, CEDO deduce inclusiv faptul că din punct de vedere procedural legislația este insuficientă.

II.2. ARTICOLUL 3 CEDO – INTERZICEREA TORTURII ȘI A TRATAMENTELOR INUMANE ȘI DEGRADANTE

Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

A. Reguli generale în privința obligațiilor substanțiale și procedurale – scurtă trecere în revistă

- Interdicția prevăzută în art. 3 este una absolută, nicio derogare nu este posibilă, nici chiar în cazuri de terorism, crimă organizată, comportamentul persoanei etc.
- Inițial, a fost aplicat în situațiile în care tratamentele inumane și degradante erau aplicate de agenții Statului sau de autorități publice. Așadar, există o obligație negativă din partea agenților Statului de a se abține de la astfel de acțiuni.
- Pentru a fi în prezența art. 3, tratamentul trebuie să atingă **un prag minim de gravitate** care depinde de natura și contextul tratamentului, durata, efectele fizice și psihice asupra sa, de sexul victimei și de relația dintre autor și victimă.
- Ulterior, CEDO a considerat că există și obligații pozitive ale Statului impuse de art. 3 care presupun i) obligația de a avea un cadru legislativ care să protejeze persoanele de astfel de tratamente și, în anumite circumstanțe, ii) să ia măsuri operaționale pentru protejarea anumitor persoane de tratamente contrare art. 3 și iii) obligația de anchetă efectivă atunci când există o plângere/sesizare cu privire la astfel de tratamente. Primele două sunt obligații substanțiale, iar ultima este o obligație procedurală.
- Combinând art. 1 din CvEDO (obligația de respecta drepturile omului) cu art. 3 din CvEDO), Curtea a considerat că Statul poate fi ținut responsabil inclusiv în relațiile dintre particulari, asigurându-se că persoanele fizice aflate sub jurisdicția lor nu sunt supuse tratamentelor inumane și degradante din partea altor particulari. Astfel, CEDO a analizat obligațiile statului în relație cu persoanele vulnerabile și în diverse circumstanțe ca: abuzuri asupra copiilor, violență domestică, violență sexuală, conflicte între deținuți, tratamente aplicate persoanelor cu dizabilități, crime motivate de ură etc.
- Scopul obligației de anchetă efectivă este de a se asigura că legislația internă care interzice tortura și tratamentele inumane și degradante este implementată în fapt și de a trage la răspundere

persoanele responsabile. Obligația de anchetă efectivă presupune: deschiderea unei anchete imediat ce plângerea a fost depusă sau autorităților le-au fost aduse la cunoștință, în orice alt mod, fapte de natura celor prevăzute în art. 3; ancheta trebuie să fie făcută într-un termen rezonabil; victima trebuie să aibă posibilitatea să participe la anchetă; ancheta trebuie să fie independentă și adecvată, adică să fie capabilă să ducă la stabilirea faptelor și la pedepsirea vinovaților.

- Obligația de a conduce o anchetă efectivă este o obligație de mijloace, nu o obligație de rezultat.

B. Obligații substanțiale ale statului în materie de violență domestică

- CEDO consideră că violența fizică și impactul psihologic constituie aspecte importante ale violenței domestice (VALIULIENE c. LITUANIEI, nr. 33234/07, par. 69).
- Suferința morală cauzată de frică și stres, frica de noi agresiuni pot fi suficient de grave pentru a atinge pragul minim de gravitate prevăzut de art. 3 (EREMIA și ALȚII c. Republicii MOLDOVA, nr. 3564/11, T.M. și C.M. c. REPUBLICII MOLDOVA, nr. 26608/11).
- Odată atrasă aplicarea art. 3, obligațiile specifice ale Statului în materie de violență domestică sunt cele din cauza KURT c. AUSTRIEI (explicat în detaliu mai sus, în partea referitoare la Art. 2):
 - a. Obligația de a reacționa imediat atunci când există plângeri de violență domestică,
 - b. Să stabilească existența unui risc real și imediat la adresa integrității fizice și psihice a persoanei, printr-o analiză de risc autonomă, proactivă și cuprinzătoare. În analiză, trebuie să țină cont de contextul special al violenței domestice și următoarele elemente: alte antecedente ale comportamentului violent al agresorului (EREMIA c. MOLDOVEI, cauza nr. 3564/11), escaladarea violenței și transformarea ei într-o violență continuă, cererile repetate ale victimei prin apelarea numerelor de urgență (BĂLȘAN c. ROMÂNIEI, cauza nr. 49645/09)
 - c. Luarea unor măsuri operaționale preventive, adecvate și proporționale cu riscul rezultat.
- Chiar dacă diferitele incidente de violență domestică sunt pedepsite prin intermediul diferitelor măsuri civile, penale, administrative, trebuie să existe posibilitatea pentru autorități să considere comportamentul în integralitatea lui, condiție esențială pentru o abordare sistemică a fenomenului violenței domestice (TUNIKOVA ȘI ALȚII c. RUSIEI cauza nr.55974/16 par. 94, cauza GALOVIC c. CROAȚIEI nr. 45512/11, par. 117-119).

Exemple din jurisprudența CEDO

- Cauza DE GIORGI v. ITALIA, nr. 23735/19, par. 64-66 - lovituri în cap cu casca de motocicletă, entorsă în zona parietală, contuzie la umăr, amenințări repetate din partea agresorului care au făcut-o să se teamă de alte violențe, temeri care rezultă din plângerile depuse în acest sens la poliție, supravegherea deplasărilor sale de către agresor, amenințări cu moartea la adresa copiilor, hărțuirea ei în fața domiciliului, sentimente de anxietate și de neputință ca urmare a lipsei de protecție din partea autorităților se încadrează în art. 3 din CvEDO.
- Cauza BĂLȘAN c. ROMÂNIEI, nr. 49645/09 - violențe confirmate de rapoarte medicale în 3 ocazii, pentru perioade de la 2 la 5 zile, respectiv de la 9 la 10 zile. Aceste violențe, combinate cu frica și sentimentul de neajutorare sunt suficiente pentru a atinge pragul art. 3.

➤ **Autoritățile au reacționat imediat?**

- Cauza DE GIORGI v. ITALIA, nr. 23735/19, par. 72-75 – poliția a răspuns imediat celor două plângeri formulate de reclamantă și au intervenit imediat, însă procurorii, deși informați, nu au cerut măsura de protecție cerută de poliție și nu au desfășurat o anchetă efectivă și rapidă, având în vedere că 7 ani după ce au fost sesizate cu primele fapte dosarul era încă în primă instanță și ulterior au mai avut loc și alte incidente.
- Cauza BĂLȘAN c. ROMÂNIEI, nr. 49645/09 – anchetă începută după o lună de la depunerea plângerii penale pentru violență domestică, considerată de CEDO ca fiind începută cu ” o întârziere semnificativă”. Chiar după începerea anchetei, autoritățile au concluzionat că fusese provocată de reclamantă și că nu erau atât de grave pentru societate.

➤ **Calitatea analizei de risc**

- Cauza DE GIORGI v. ITALIA, nr. 23735/19 – nu s-a luat în calcul dinamica violenței domestice care ar fi impus o intervenție activă din partea procurorilor sau instanței de judecată: plângerile ei penale au fost considerate a fi succinte, fără detalii, copiii nu au fost audiați, deși existau date cu privire la violențele asupra lor, instanța de judecată sesizată cu cererea de protecție a considerat că era în situația unui ”conflict tipic între cei doi parteneri aflați în proces de separare” care nu impunea luarea unor măsuri.

C. Obligații procedurale ale statului în cauzele de violență domestică

- Anchetă rapidă și aprofundată, aplicabilă întregii proceduri, inclusiv în fața instanțelor de judecată.
- Necesitatea luării în calcul a dinamicii violenței domestice, astfel încât ancheta să fie efectivă nu doar în teorie, ci și în practică: fără întârzieri inutile.
- Pentru a preveni fapte similare pe viitor, pentru a nu lăsa impresia de toleranță asupra faptelor de acest gen și pentru a menține încrederea justițiabililor în justiție, statul nu trebuie să lase acest tip de fapte nepedepsite.
- În ancheta privind violențe împotriva femeilor, autoritățile trebuie să țină cont de situația de precaritate și vulnerabilitate particulară a acestora, morală, fizică sau materială și să aprecieze asupra faptelor în cel mai scurt timp.
- Cauza BĂLȘAN c. ROMÂNIEI, nr. 49645/09 – în anumite situații, obligațiile procedurale de a asigura participarea efectivă a victimei la anchetarea faptelor de rele tratamente presupune asigurarea accesului la asistență juridică gratuită.

Exemple din jurisprudența CEDO

- Cauza D.M.D. c. ROMÂNIEI nr. 23022/13 – peste 8 ani de anchetă într-o cauză de violență domestică împotriva unui minor, fără a exista o justificare cu privire la dificultatea cauzei. În plus, au existat perioade semnificative de inactivitate în anchetă. Chiar dacă, la sfârșitul anchetei vinovatul a fost condamnat, CEDO constată mai multe probleme care pun în discuție eficacitatea anchetei: condamnatului i s-au acordat despăgubiri pentru durata procedurii, victimei nu; mai mult, victima nu a primit nicio compensație pentru abuzul la care a fost supusă; una dintre instanțe a considerat că acte de pedepsire corporală izolate pot fi tolerate, ceea ce este contrar tuturor standardelor internaționale și nu poate fi acceptat de CEDO.
- M.S. c. ITALIEI – 32715/19 par. 141 - 150 – mai multe anchete penale cu privire la plângeri privind agresiuni, hărțuire, amenințări și rele tratamente – toate în context de violență domestică,

erau fie prescrise, fie în curs de cercetare, mulți ani după evenimente, ca urmare a pasivității autorităților. CEDO consideră că în cazul violențelor împotriva femeilor, instanțele naționale trebuie să țină cont de situația de precaritate și vulnerabilitate a victimei și să decidă în cel mai scurt timp. În speță, agresorul a beneficiat de impunitate pentru marea majoritate a faptelor deoarece erau infracțiuni minore care se prescriau rapid.

- DE GIORGI v. ITALIA, nr. 23735/19 – amenințarea cu moartea din partea partenerului care nu au fost anchetate de către autorități. CEDO a considerat că art. 3 acoperă toate formele de violență domestică, inclusiv amenințările cu moartea, fiind așadar obligația statului să ancheteze. Acestea constituie o formă de violență psihologică.
- BUTURUGĂ c. ROMÂNIEI, nr. 56867/15 – lipsa unei anchete efective cu privire la violența domestică reclamată și lipsa, în integralitate, a anchetei cu privire la plângerea reclamantei privind violența cibernetică (verificarea calculatorului reclamantei, copierea unor conversații private, documente și poze). CEDO a decis că plângerea privind violența cibernetică era strâns legată de violențele reclamate și că fenomenul violenței domestice ar fi trebuit analizat sub toate formele sale de manifestare (încălcarea art. 3 și 8).

II.3. ARTICOLUL 14 – DISCRIMINARE A FEMEILOR VICTIME A VIOLENȚEI DOMESTICE – DISCRIMINARE DE GEN

Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

Cauza OPUZ c. TURCIEI (nr. 33401/02 par. 183 și urm.) – prima dată când CEDO consideră că violența domestică este o formă de discriminare împotriva femeilor. Eșecul Statului de a proteja femeile împotriva violenței domestice încalcă dreptul lor la protecție egală. Eșecul nu trebuie să fie intenționat. În analiză, CEDO ia în calcul toleranța autorităților (pasivitatea generală și discriminatorie a autorităților judiciare, chiar neintenționată) față de violența domestică, precum și lipsa funcționării remediilor existente (ineficacitatea lor, în ciuda existenței în lege).

Cauza TALPIS c. ITALIEI (nr.41237/14 , par. 141-149) – deși autoritățile știau despre violențele soțului, nu au anchetat faptele timp de 7 luni și nicio măsură de protecție nu a fost luată. Această lipsă de acțiune este considerată de către CEDO cu atât mai gravă cu cât parchetul a cerut poliției luarea unor măsuri imediate, ca urmare a cererilor reclamantei.

În cauza Y și alții c. BULGARIEI, nr. 9077/18 CEDO rezumă **principiile generale** aplicabile în privința discriminării în materia violenței domestice, principii stabilite în cauza VOLODINA c. RUSIEI (nr. 41261/17):

- a. Un tratament diferit aplicat unor persoane aflate în situații similare este discriminatoriu dacă nu are o justificare obiectivă și rezonabilă;
- b. O politică generală care are efecte disproporționate cu privire la un anumit grup poate fi discriminatoriu chiar dacă nu este îndreptat în mod conștient asupra acelu grup sau nu există intenție în acest sens. Discriminarea poate rezulta și dintr-o situație de fapt;
- c. Violența împotriva femeilor, inclusiv violența domestică, este o formă de discriminare împotriva femeilor. Eșecul statului în a proteja femeile de o astfel de violență, indiferent dacă este intenționată sau nu, încalcă dreptul lor la protecție egală din partea legii;

- d. O diferență de tratament cu scopul de a asigura egalitatea între sexe poate fi justificată sau chiar cerută;
- e. Odată ce reclamantul a arătat că există o diferență de tratament, Statul are obligația de a arăta că tratamentul diferit este justificat. Este un fapt stabilit că violența domestică afectează femeile în mod disproporționat, prin urmare sarcina probei îi revine Statului care trebuie să arate care sunt măsurile de remediere luate pentru a rezolva acest dezavantaj care rezultă din sexul persoanei;
- f. Dovezile care pot conduce la inversarea sarcinii probei – i.e. în sarcina Statului – pot varia și pot avea ca sursă: rapoarte ale ONG-urilor, CEDAW, date statistice ale autorităților sau instituțiilor de învățământ care arată că i) violența domestică le afectează în principal pe femei și ii) atitudinea generală a autorităților care se manifestă prin felul în care femeile sunt tratate de poliție atunci când raportează cazuri de violență domestică, pasivitatea instanțelor de judecată/parchetelor;
- g. Dacă există o prejudecată structurală și răspândită, atunci reclamantul nu trebuie să arate că el, ca individ, a fost victima discriminării.

Cauza BĂLȘAN c. ROMÂNIEI, nr. 49645/09 – violența bazată pe gen care constituie discriminare prin lipsa unui răspuns adecvat din partea sistemului judiciar român și impunitatea de care se bucură agresorii domestici.

III. CAUZE COMUNICATE GUVERNULUI ROMÂNIEI ÎN MATERIE DE VIOLENȚĂ DOMESTICĂ

În anul 2022, au fost comunicate 2 cauze Guvernului României în materie de violență domestică, urmând ca după primirea observațiilor Statului român, CEDO să pronunțe hotărâri care vor fi relevante din perspectiva legislației românești în materie de violență domestică și a aplicării acesteia de către profesioniștii implicați.

A. Cauza Corina Florența Popescu c. României, nr. 36049/21, comunicată la data de 25 martie 2022

A. Faptele cauzei, așa cum rezultă din documentele avute de CEDO înainte de a primi observațiile Guvernului României

- ✓ Cauza privește violența domestică la care ar fi fost supusă reclamanta și copiii săi născuți în anii 2014 și 2016
- ✓ Abuzuri fizice și abuzuri psihologice, dovedite prin certificate medico-legale și expertize psihologice.
- ✓ Plângere penală depusă în 2018, ancheta era în curs de desfășurare în iulie 2021.
- ✓ 2 ordonanțe de protecție au fost obținute de reclamantă în 2018 și 2019 pentru ea și copii ei, pentru perioade de până la 6 luni.

B. Întrebările adresate de CEDO Guvernului României

- ✓ Statul român a respectat obligațiile pozitive care decurg din articolele 3 și 8 de a conduce o anchetă efectivă și de a identifica și pedepsi autorul violenței domestice?
- ✓ Statul român a respectat obligația pozitivă de a garanta reclamantei măsuri de protecție adecvate, având în vedere riscul de reînnoire, din partea fostului soț, a relexor tratamente? În special, autoritățile naționale au luat măsurile adecvate ca urmare a susținerilor reclamantei conform cărora fostul său soț nu respecta ordinele de protecție emise împotriva sa?

- ✓ Reclamanta a fost discriminată pe bază de sex, contrar art. 14 din Convenție combinat cu art. 3 și 8?

B. Cauza Valerica Cionca c. României, nr. 22331/20 comunicată la data de 28 ianuarie 2022

A. Faptele cauzei, așa cum rezultă din documentele avute de CEDO înainte de a primi observațiile Guvernului României

- ✓ Cauza privește ancheta efectuată de către autorități cu privire la susținerile reclamantei de violență domestică din partea soțului (violențe fizice, amenințări și lipsire de libertate).
- ✓ Ultima plângere penală introdusă de reclamantă datează din 2015, iar la data comunicării cauzei către Guvernul României, dosarul penal cu privire la violențele fizice era încă pe rol. Cu privire la infracțiunile de lipsire de libertate și amenințare, instanțele, în acord cu procurorul, au decis că nu fusese probat faptul că faptele respective au fost comise de către soț.

B. Întrebările adresate de CEDO Guvernului României

- ✓ Având în vedere obligațiile pozitive asumate de Statul român în conformitate cu articolele 1 și 3 din CvEDO, felul în care mecanismele de drept penal au fost aplicate în cauza de față, sunt conforme cu art. 3 din Convenție?
- ✓ În cauză, a fost încălcat articolul 14 din CvEDO, citit împreună cu articolul 3, în sensul discriminării împotriva femeilor în cauzele de violență domestică

IV. VIOLENȚA SEXUALĂ

A. Reguli generale și articole din convenție relevante

CEDO a recunoscut pentru prima dată viața sexuală ca făcând parte din "viața privată", astfel cum este prevăzută de art. 8 din Convenție, în cauza X și Y c. OLANDEI (nr. 8978/80). Începând cu acel moment, CEDO a analizat cauze care au legătură cu viața sexuală, pe tărâmul art. 3 din Convenție și art. 8 din Convenție, potrivit cărora:

Art. 3 Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

Art. 8 (1) Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

(2) Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și libertăților altora.

În privința art. 3, CEDO are cerințe substanțiale, precum și procedurale, după același model explicat în partea de violență domestică.

În privința art. 8, statele au obligația de a se asigura că drepturile garantate de acest articol (deci, inclusiv viața sexuală) sunt respectate inclusiv între persoane private (nu doar prin relația lor cu autoritatea), prin adoptarea unor măsuri. Suntem, în acest caz, în situații unor obligații pozitive ale statului. Autoritățile au datoria, obligația de a adopta măsuri și mecanisme penale care să conducă la o anchetă efectivă și la urmărirea penală în cazurile de violență între particulari, inclusiv în cazuri de violență sexuală.

B. Obligații substanțiale ale statului în cauzele de violență sexuală

- M.C. c. BULGARIEI, cauza nr. 39272/98 – prima cauză în care CEDO statuează că **lipsa consimțământului** este standardul în materie de viol:
 - Statele au **obligația pozitivă** care decurge din art. 3 și 8 din Convenție de a **adopta legi penale care să incrimineze efectiv faptele de viol și să le aplice în practică** prin intermediul unei anchete efective (M.C. c. BULGARIEI, PAR. 153; M.C.G. c. ROMÂNIEI, par. 57, I.C. C. ROMÂNIEI, par. 52).
 - În acord cu standardele contemporane și tendințele în materie, **obligațiile pozitive** ce decurg din art. 3 și 8 din Convenție cer **incriminarea și urmărirea penală efectivă a oricărui act sexual neconsimțit**, inclusiv în absența rezistenței fizice din partea victimei (M.C. C. BULGARIEI, par. 166, M.C.G. C. ROMÂNIEI, par. 57, I.C. C. ROMÂNIEI, par. 52).

Pentru a ajunge la concluzia faptului că ”lipsa consimțământului” ar trebui să fie element constitutiv al infrațiunii de viol, CEDO:

- ✓ analizează tendințele și evoluțiile legislative din Europa și din afara ei și ajunge la concluzia că lipsa consimțământului este element constitutiv al infrațiunii de viol în cele mai multe dintre sistemele de drept analizate.
- ✓ în ciuda cuvintelor alese de legiuitor pentru incriminarea faptei de viol, în practică urmărirea penală a oricărui act sexual neconsimțit se face prin interpretarea respectivelor termeni (constrângere, violență, amenințare, inducere în eroare, surprindere etc.) și cu evaluarea probelor în funcție de context.
- ✓ în dreptul penal internațional (Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie), a profita de circumstanțele coercitive pentru a continua cu un act sexual, constituie de asemenea viol. TPI a stabilit că, pentru a fi valabil, consimțământul trebuie să fie dat în mod voluntar, ca rezultat al voinței libere a persoanei și să fie analizat cu luarea în considerare a tuturor circumstanțelor.
- ✓ fetele minore nu opun rezistență fizică din cauza unor factori psihologici multipli sau deoarece le este frică de alte violențe din partea agresorului.

Cu privire la România, sunt mai multe hotărâri care privesc consimțământul la actele sexuale, din care redau două concluzii :

- ✓ 2016 – în privința unei cauze cu minori - **CEDO nu poate concluziona că există o practică constantă și solidă a instanțelor de judecată prin care să se diferențieze între viol și act sexual cu un minor**. Ancheta și concluziile sale trebuie să aibă în centru problema lipsei consimțământului (M.G.C. c. României, par. 65, par. 71 – în acest caz făptuitorul a fost condamnat pentru act sexual cu un minor).
- ✓ 2019 – în privința unei cauze cu o persoană majoră cu o ușoară dizabilitate psihică - **CEDO nu poate concluziona că există o practică constantă și solidă a instanțelor de judecată cu privire la cazurile de viol în care nu există dovezi ale unor leziuni fizice sau există mici leziuni fizice** (E.B. c. ROMÂNIEI, 49089/10 par. 62). – în acest caz făptuitorul nu a fost condamnat, victima era adultă și nu s-a putut concluziona că suntem în situația unui viol în lipsa dovezii violenței fizice sau a strigătului după ajutor.

Analiza consimțământului ar trebui să țină cont de:

CIRCUMSTANTELE PERSONALE ALE VICTIMEI

Preexistente sau concomitente cu fapta

- ✓ Vârsta mică & discernământul => *nu putea să prevadă consecințele faptei* (M.C.G. c. ROMÂNIEI, I.C. c. ROMÂNIEI, Z. c. BULGARIEI)
- ✓ Naivitate, lipsă de experiență datorate vârstei => *nu a luat în calcul că ar putea fi agresată* (M.C. c. BULGARIEI)
- ✓ Diferența de vârstă (M.C.G. c. ROMÂNIEI)
- ✓ Diferența fizică între cei doi (M.C.G. c. ROMÂNIEI)
- ✓ Ușoară dizabilitate psihică (I.C. c. ROMÂNIEI, E.B. c. ROMÂNIEI) = vulnerabilitate mare => *diligență sporită din partea autorităților în analiza declarațiilor victimei și a valabilității consimțământului la actul sexual*
- ✓ Copleșită de un conflict intern între curiozitatea sexuală naturală și sentimentul unui act condamnabil + vârsta => *reducerea capacității de a reacționa și de a se apăra* (M.C. c. BULGARIEI)
- ✓ Frică, rușine => de natură să îi blocheze reacțiile și să rămână în tăcere (Z. c. BULGARIEI)

Ulterioare săvârșirii faptei

- ✓ Constatări ale medicilor privind anxietate, frică, stres, iritabilitate, tulburări de somn, dureri de cap, depresie izolare socială (I.C. c. ROMÂNIEI)
- ✓ Expertize psihologice și/sau psihiatrice (M.C. c. BULGARIEI, I.C. c. ROMÂNIEI, M.C.G. c. ROMÂNIEI) => *analiza reacțiilor din punct de vedere al vârstei și consecințele abuzului asupra ei*
- ✓ Reacția copiilor la stres (nu le-a spus părinților) (M.C.G. c. ROMÂNIEI) => *child sensitive approach*
- ✓ Automutilare , gânduri suicidale (Z. c. BULGARIEI)

CIRCUMSTANȚELE REALE ÎN CARE A AVUT LOC FAPTA

CU CINE?

- ✓ Mai mulți bărbați/băieți au participat (I.C.)
- ✓ Agresorul era iubitul prietenei ei (Z.)

UNDE?

- ✓ Noaptea în grădina unei case părăsite, afară era frig (I.C., Z.)
- ✓ Seara, în apropierea unui cimitir (E.B.)
- ✓ Zonă pustie (M.C.)
- ✓ Musafir în casa prietenei sale al cărei iubit era agresorul (Z.)

CUM?

- ✓ Inducerea în eroare a victimei (M.C.)

DECLARAȚIILE VICTIMEI

- ✓ a fost amenințată cu cuțitul sau bătaia
- ✓ S-a retras, s-a prefăcut că doarme, și-a strâns picioarele

VERSIUNI DIFERITE ALE FAPTELOR

- ✓ Analiza cu privire la credibilitatea declarațiilor martorilor & autorului & victimei (M.C.G., I.C., E.B., M.C.) prin:
- ✓ Audierea cunoștințelor (prieteni, vecini, profesori etc.) victimei și autorului
- ✓ Verificarea motivelor pentru care victima ar face acuzații false (M.C.G. c. ROMÂNIEI, E.B. c. ROMÂNIEI).

NU SE POATE TRAGE CONCLUZIA LIPSEI CONSIMTĂMÂNTULUI DIN:

- ✓ S-a îmbrăcat sumar și a provocat,
- ✓ Nu există semne de violență,
- ✓ Nu a strigat după ajutor, nu a spus părinților sau prietenilor,
- ✓ Nu există dovezi ale rezistenței la act,
- ✓ Comportamentul sexual anterior.

Exemple din jurisprudență

- **.L. c. Italiei nr. 5671/16 – re-victimizare a unei victime a violenței sexuale** din cauza afirmațiilor moralizatoare, care o învinovăteau și care conțineau stereotipuri sexiste în motivele hotărârii (referiri în hotărâre la "lenjeria roșie arătată de reclamantă în cursul serii", referiri la bisexualitatea ei, relațiile sexuale anterioare și rapoartele ocazionale, "atitudinea ambivalentă vis-a-vis de sex").
 - *par. 138 .. Cu toate acestea, nu înțelege (CEDO) cum condiția familială a reclamantei, relațiile sale sentimentale, orientarea sa sexuală sau alegerile vestimentare precum și obiectul activităților sale artistice și culturale ar putea fi pertinente pentru aprecierea credibilității reclamantei și stabilirea răspunderii penale a făptuitorilor*
- P. și S. c. Poloniei 957375/08 – încălcare art. 8 deoarece reclamanta **nu a avut acces în timp util și neîngrădit la întrerupere de sarcină** ca urmare a violului.
- Y c. Sloveniei (41170/10) – în primul rând **este răspunderea (obligația) judecătorului să asigure respectarea drepturilor victimei pentru a nu fi re-traumatizată.**
 - Interesele făptuitorilor trebuie să fie puse în balanță cu cele ale martorilor, în special ale victimelor chemate să depună mărturie
 - Procedurile penale cu privire la abuzurile sexuale sunt, de obicei, un calvar pentru victime, mai ales când sunt confruntate cu agresorul fără voia lor
 - Măsuri de protecție a victimelor trebuie să fie luate
 - Întrebări ale avocatului agresorului care sugerau răspunsul, aceeași întrebare pusă de mai multe ori, inducerea ideii că victima a căutat compania agresorului. Inducerea ideii că

victima plânge la comandă, că ar putea să diminueze suferința printr-o cină cu el, că i s-a confesat că ea își dorește să domine bărbații. CEDO: audierea victimei de către partea adversă nu trebuie să fie un mijloc de intimidare și umilire a acesteia (par. 108)

- C. c. României 47358/20 – hărțuire sexuală – victimizare secundară și lipsa unei anchete efective.

C. Obligații procedurale ale statului în cauzele de violență sexuală

- Ancheta în cazul reclamantei și, în particular, abordarea instanțelor naționale, în contextul lipsei unei practici naționale solide în domeniu, a fost insuficientă din punctul de vedere al obligațiilor pozitive ale Statului de a aplica efectiv un sistem de drept penal care să pedepsească orice formă de viol și abuz sexual împotriva copiilor (M.G.C. par. 74)
- CEDO constată că ancheta Statului român a fost insuficientă din punctul de vedere al obligațiilor pozitive de a aplica efectiv un sistem de drept penal care să pedepsească toate formele de viol și abuz sexual (I.C. par. 60).
- Eșecul autorităților de a răspunde adecvat plângerii reclamantei conform căreia ar fi fost victima violului ridică întrebări cu privire la eficiența sistemului implementat de Stat în conformitate cu obligațiile pe care le are și conduce la lipsirea de sens a procedurii în materie penală desfășurate în acest caz (E.B. par. 67)
- **Reacție rapidă, fără întârzieri nejustificate** (art. 3). C.A.S. și C.S. c. României – nu a fost reacție rapidă deoarece au dispus examinarea medicală după 3 săptămâni și l-au audiat pe suspect după 2 luni.
- **Durata totală** a anchetei - P.M. c. BULGARIEI, 15 ani pentru a ancheta violul unui minor de 13 ani.
- Statul trebuie să fie vigilent și să acorde o protecție mai mare persoanelor vulnerabile – E.B. c. României, I.C. c. României
- Dacă sunt **2 versiuni diferite ale faptelor** – anchetă/analiză cu luarea în calcul a contextului (*audierea persoanelor care îi cunosc pe cei doi cum ar fi prieteni, vecini, opinia unui specialist sau chiar ar putea verifica motivele unor acuzații false din partea victimei contra agresorului*)
- Luarea tuturor măsurilor rezonabile pentru a preveni continuarea faptelor (M.P. și alții c. Bulgariei)
- P.M. c. BULGARIEI, cauza nr. 4966/07 – 15 ani de anchetă cu privire la violul asupra reclamantei
- Simpla trecere a timpului este de natură să dăuneze anchetei, dar și să compromită definitiv șansele sale de reușită (M.B. c. ROMÂNIEI, nr. 43982/06, § 64).
- Cerința de anchetă efectivă se poate extinde și pe tărâmul art. 8.

V. CAUZE COMUNICATE GUVERNULUI ROMÂNIEI ÎN MATERIE DE VIOLENȚĂ SEXUALĂ

În anul 2022, au fost comunicate 3 cauze Guvernului României în materie de violență sexuală, urmând ca după primirea observațiilor Statului român, CEDO să pronunțe hotărâri care vor fi relevante din perspectiva legislației românești în materie de violență sexuală și a aplicării acesteia de către profesioniștii implicați.

A. Cauza M.Ș.D. c. ROMÂNIEI, nr. 28935/21, comunicată Guvernului României la data de 8 iulie 2022

Faptele cauzei, așa cum rezultă din documentele avute de CEDO înainte de a primi observațiile Guvernului României

- ✓ Cauza privește pretinsa ineficacitate a anchetei cu privire la o plângere penală introdusă la data de 31.10.2016 de către reclamantă, în vârstă de 18 ani împotriva fostului ei partener care a descărcat fotografii cu ea nud în mediul online și a creat profiluri false în social media și pe un website care oferea servicii de escortare. De asemenea le-a popularizat împreună cu un conținut sexual explicit, incluzând numele, numărul de telefon și pozele reclamantei.
- ✓ Nicio anchetă nu a fost făcută de autorități pentru aproximativ 2 ani, când făptuitorul a recunoscut fapta.
- ✓ Patru ani după formularea plângerii, Parchetul de pe lângă Judecătoria Sectorului 2 București a renunțat la urmărirea penală la data de 10 iunie 2020, soluție confirmată de către instanță la data de 15 decembrie 2020, pe motiv că:
 - ✓ Art. 226 par. 1 și 2 din Codul Penal care sancționează violarea vieții private nu este aplicabil deoarece reclamanta a trimis ea însăși pozele agresorului;
 - ✓ Răspunderea penală pentru hărțuire și amenințare este prescrisă,
 - ✓ Nu există interes public în urmărirea faptelor de fals informatic (art. 325 din Codul Penal)
- ✓ Cu privire la ultima faptă procurorul a obligat făptuitorul să prezinte scuze public și l-a obligat la 60 de ore de muncă în folosul comunității.

Întrebările adresate de CEDO Guvernului României

- ✓ Și-au îndeplinit autoritățile obligațiile ce rezultă din art. 8 din Convenție de a-i oferi reclamantei o protecție efectivă împotriva hărțuirii online prin diseminarea fotografiilor sale intime ?
- ✓ Având în vedere definiția dată de UNCHR cu privire la pornografia cu scop de răzbunare ("*revenge porn*"), sistemul român care sancționează violența online împotriva femeilor, în special diseminarea neconsimțită a unor imagini intime sau amenințarea cu diseminarea este eficient?
- ✓ Având în vedere susținerile reclamantei conform cărora a învinovățit-o pe ea pentru transmiterea pozelor ("*însăși persoana vătămată a avut o contribuție substanțială în transformarea relației cu suspectul într-una centrată pe o sexualitate exacerbată, alegând să trimită ... suspectului fotografii proprii în ipostaze indecente*") și minimizarea gravității faptelor calificate ca fiind puerile și comise de o persoană de o vârstă fragedă, a fost discriminată reclamanta pe bază de gen?

B. Cauza S.M. c. ROMÂNIEI, nr. 58000/19, comunicată Guvernului României la data de 8 aprilie 2022

Faptele cauzei, așa cum rezultă din documentele avute de CEDO înainte de a primi observațiile Guvernului României

- ✓ Cauza privește lipsa unei anchete efective cu privire la pretinsul abuz sexual la care a fost supusă reclamanta (12 ani la data săvârșirii primului act) în anii 2014 și 2015 de către 3 bărbați.
- ✓ Printr-o decizie definitivă din 24 aprilie 2019 Tribunalul Marghita a decis:
 - ✓ Să claseze cauza cu privire la unul dintre preținșii făptuitori pentru lipsa probelor

- ✓ Să renunțe la urmărirea penală cu privire la ceilalți doi bărbați având în vedere pericolul social minim al faptelor, circumstanțele de fapt, lipsa oricărei intenții de denigrare sau de a răni reclamanta, precum și costul mare al anchetei față de seriozitatea redusă a faptelor.

Întrebarea adresată de CEDO Guvernului României

- ✓ Având în vedere obligațiile pozitive ale statului în temeiul art. 3 al Convenției, modalitatea în care legea penală a fost aplicată în speță de către autoritățile naționale, este conformă cu cerințele acestui articol? În special, autoritățile și-au îndeplinit obligațiile pozitive de a ancheta susținerea reclamantei conform căreia a fost abuzată sexual?

C. Cauza A.R. c. ROMÂNIEI, nr. 38799/20, comunicată Guvernului României la data de 22 august 2022

Faptele cauzei, așa cum rezultă din documentele avute de CEDO înainte de a primi observațiile Guvernului României

- ✓ Cererea privește lipsa unei anchete efective cu privire la susținerea reclamantei conform căreia a fost abuzată sexual de către tatăl său.
- ✓ Plângerea a fost respinsă de Tribunalul București la data de 20 decembrie 2019 pentru lipsa probelor.

Întrebările adresate de CEDO Guvernului României

- ✓ Având în vedere obligațiile pozitive ale Statului ce decurg din articolul 3 al Convenției, maniera în care au fost aplicate mecanismele legii penale este în conformitate cu cerințele art. 3? În special, și-au îndeplinit autoritățile obligațiile pozitive de a investiga abuzul sexual împotriva reclamantei și de a preveni riscul de repetare a acestuia?
- ✓ Având în vedere existența unor proceduri interne între mama și tată reclamantei, este potrivit și conform cu interesul superior al copilului ca reclamanta să fie reprezentată în fața Curții de către mama sa?

VI. RESURSE

Platforma CEDO de "Knowledge Sharing": <https://ks.echr.coe.int/en/web/echr-ks/>

Site-ul CEDO: <https://hudoc.echr.coe.int/>. Unele dintre hotărâri sunt disponibile și în limba română pe site-ul CEDO.

CEDO factsheets (Violența în familie, Violența împotriva femeilor și violența de gen). Documentele în limba engleză sunt actualizate de serviciul de presă al CEDO la zi, variantele în limba română sunt actualizate cu jurisprudența disponibilă până în 2019: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/factsheets/romanian>

Hotărâri CEDO relevante pentru violență domestică, violență sexuală și egalitate de gen traduse în limba română în cadrul proiectului VioGen RoJust: <https://anes.gov.ro/hotarari-ale-curtii-europene-a-drepturilor-omului/>

Urmărirea procesului de punere în executare a hotărârilor CEDO: <https://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22EXECDocumentTypeCollection%22:%5B%22CEC%22%5D,%22EXECState%22:%5B%22ROU%22%5D%7D>

Cauze CEDO traduse în limba română, inclusiv ghidurile privind articole din CEDO: <https://www.csm1909.ro/Pages.aspx?PageId=321>

Site-ul GREVIO (Convenția de la Istanbul privind violența împotriva femeilor și violența domestică): <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-monitoring1>

Platforma Consiliului Europei de cursuri online și gratuite pe diverse teme privind drepturile omului, printre care și următoarele cursuri în limba română: "Accesul femeilor la justiție", "Violența împotriva femeilor și violența domestică", "Garanții procedurale în procesul penal și drepturile victimelor": <https://help.elearning.ext.coe.int/>

Rezumatul cauzei M.C. c. Bulgariei: <https://www.juridice.ro/805070/cedo-cauza-m-c-c-bulgariei-cererea-nr-39272-98-4-decembrie-2003-despre-rolul-consimtamantului-victimei-in-anchetarea-infractiunilor-de-viol.html>

Rezumatul cauzei Z. c. Bulgariei: <https://www.juridice.ro/811749/act-sexual-cu-un-minor-sau-viol-cedo-cauza-z-c-bulgariei-cererea-nr-39257-17-12-octombrie-2020.html>

(Mare Cameră, cauza nr. 62903/15, 16 iunie 2021)

OBS. Cauza poate fi dezbătută prin comparație cu cauza Y. și alții c. Bulgariei (nr. 9077/18, 22 martie 2022), unde soția a fost ucisă de soț, în ciuda multiplelor plângeri și sesizări la poliție și parchet și a ordinelor de protecție luate. În acest caz, spre deosebire de cauza KURT, CEDO a constatat încălcarea, de către Bulgaria, a obligațiilor asumate în virtutea Convenției.

FAPTE:

Reclamanta e căsătorită și are 2 copii născuți în 2004 și în 2005.

10 iulie 2010

Reclamanta a sunat la poliție și a reclamat că soțul ei o bătea. În declarația de la poliție, a afirmat că o bătea de ani de zile și că acesta juca jocuri de noroc, ea fiind cea care îl susținea financiar, dar că și-a pierdut și ea locul de muncă.

Ce măsuri credeți că a luat poliția?

Evacuare agresor

Transport centru destinat agresorilor

Ce măsuri a luat poliția?

A notat în raport faptul că reclamanta avea urme de lovituri și hematoame pe cot, braț despre care a afirmat că fuseseră făcute de soțul ei.

Poliția i-a înmânat un flyer cu drepturile sale, inclusiv posibilitatea de a solicita un OPP.

I-au luat declarații soțului care a afirmat că nu avea probleme cu soția, dar că se certase cu fratele lui.

Nu existau informații cu privire la deținerea unei arme

S-a emis OPP cu privire la apartamentul familiei și casa socrilor pentru 14 zile.

E. s-a conformat OPP-ului.

Poliția a depus un raport la parchet care a declanșat cercetarea penală împotriva lui la data de 20 decembrie 2010.

10 ianuarie 2011 – condamnare penală a lui E. la 3 luni de închisoare cu suspendare pentru 3 ani, în ciuda faptului că reclamanta a refuzat să depună mărturie c. lui E.

22 mai 2012

Reclamanta a introdus divorț. A fost acompaniată de un consilier de la Centrul Pentru Protecția împotriva Violenței. În declarația orală făcută în fața instanței, a explicat că motivele sunt amenințările continue ale soțului cu violența. A menționat că sâmbăta anterioară situația escaladase și a fost rănită și că intenționa să meargă la poliție să ceară OPP.

În aceeași zi, asistată de consilierul de la Centrul pentru Protecția împotriva Violenței, reclamanta a făcut plângere la poliție pentru viol și amenințare care ar fi avut loc în data de 19 mai 2012.

Ce măsuri credeți că a luat poliția?

Ce măsuri a luat poliția?

În ziua depunerii plângerii, 22 mai 2012:

A fost audiată de o femeie polițist cu experiență în violența domestică căreia i-a relatat faptele petrecute cu câteva zile înainte: când a ajuns de la muncă soțul ei a trimis copiii afară la joacă și a început să se certe cu ea. A violat-o.

Poliția a făcut poze ale rănilor.

Examinarea medicală nu a detectat răni în zona genitală.

Căutare a agresorului în baza de date, inclusiv vechiul OPP.

Căutare cu privire la arme – rezultat negativ.

2 polițiști, femeie și bărbat, au mers cu ea acasă și au vorbit cu copiii care au confirmat că tatăl o bătea pe mama lor și că, din când în când, îi pălmuia și pe ei.

E. i-a însoțit de buna voie pe polițiști la secție. A negat violența, violul și amenințările. A afirmat că a bătut-o în trecut, dar că acum a încetat.

S-a emis OPP pentru 14 zile, pentru casa familiei și a socrilor. I-au luat cheile de la casă.

Reclamanta a primit un flyer cu drepturile victimelor violenței domestice prin care era informată inclusiv că poate să extindă scopul OPP, că era obligatoriu atât pentru victimă cât și pentru agresor și că datele ei vor fi transferate Centrului pentru protecția împotriva violenței și i s-a dat contactul unor instituții care ofereau consiliere pentru victime.

Raportul poliției o descria pe reclamantă plânsă și foarte înspăimântată și pe el puțin agitat și cooperant. A menționat despre viol, despre dovada violențelor, despre amenințările continue și despre pălmuirea copiilor. La riscuri s-a menționat: violențe anterioare cunoscute, raportate și neraportate, escaladare, divorț, șomaj, tendință puternică de trivializare. Riscul a fost considerat ridicat.

Poliția a informat parchetul printr-un apel telefonic. Procurorul a redactat o notă telefonică. În aceeași zi, procurorul a declanșat cercetarea penală pentru viol, loviri și amenințări.

De la 6.50 la 7.25 PM copiii au fost audiați în casa bunicilor de către poliție.

La 11.20 PM poliția a redactat un raport cu privire la datele și informațiile avute și l-a transmis procurorului.

23 mai 2012 – Poliția federală a revizuit OPPul și a considerat că este legal.

24 mai 2012

E. s-a dus la poliție din proprie inițiativă să întrebe dacă e posibil să își vadă copiii.

Poliția a profitat de ocazie și l-a audiat despre bătaia copiilor. E a recunoscut că îi bate din când în când, dar doar ca măsură de educație și niciodată agresiv. A spus că copiii sunt totul pentru el și că nu avea pe nimeni cu excepția lor. A spus că a fost contactat de fiica lui cu o zi înainte și că aceasta își dorea să îl vadă. Poliția a notat că E nu arăta nici un semn de agresivitate în prezența autorităților.

Ca urmare a audierii, au fost aduse acuzații în plus: neglijarea, agresarea minorilor, iar în aceeași zi procurorul a cerut instanței audierea minorilor și implicarea unui psiholog pentru copii.

25 mai 2012 – soțul îl împușcă mortal pe băiat în subsolul școlii.

În aceeași zi se sinucide.

Analiza CEDO

Autoritățile au reacționat imediat?

Calitatea analizei de risc

OBS. Analiza CEDO ține cont de fapte astfel cum erau cunoscute de autorități la momentul respectiv.

Autoritățile știau sau ar fi trebuit să știe despre riscul real și imediat la adresa vieții fiului reclamantei?